

Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

Eyüp ÇELİK¹, Gönül ÖZİŞ²

Özet

Bu araştırmanın amacı Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeğini geliştirmek ve psikometrik özelliklerini belirlemektir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapıldığı veriler 209 evli bireyden toplanmıştır. Ölçeğin geçerliği için yapılan AFA sonucu ölçeğin anne formunun toplam varyansın % 60.77'sini açıkladığı baba formunun da toplam varyansın %60.07'sini açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca faktör analizi sonucu ölçeğin hem anne hem de baba formunun 37 madde ve 5 faktörden (otoriter, ilgisiz, koruyucu, demokratik ve bağımlı) oluştuğu tespit edilmiştir. Ölçeğin hem anne hem de baba formuna ait faktör yükleri incelendiğinde maddelerin faktör yüklerinin anne formunda .56 ile .89 arasında sıralandığı ve baba formunda .53 ile .82 arasında sıralandığı görülmektedir. Ölçeğin anne formuna ait faktörlerinin (otoriter= .80, ilgisiz= .88, koruyucu= .83, demokratik= .95 ve bağımlı= .88) ve baba formuna ait faktörlerinin (otoriter= .73, ilgisiz= .89, koruyucu= .81, demokratik= .95 ve bağımlı= .86) iç tutarlılık katsayıları ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğuna işaret etmektedir. Baba formuna yönelik Madde analizi için hesaplanan düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının da baba formunda .47 ile .82 arasında sıralandığı ve anne formunda da .47 ile .86 arasında sıralandığı bulunmuştur. Bu sonuçlar dikkate alındığında ilk defa bu araştırma ile geliştirilen Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeğinin evlilik ve aile danışmanlığı alanında yapılacak olan araştırmalarda kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu düşünülebilir.

Anahtar sözcükler: Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı, geçerlik, güvenirlik

Abstract

The purpose of this study is to further develop the Perceived Parental Relationship Behavior Scale and to assess its validity and reliability. This research involves 209 married couples. The results of the Exploratory Factor Analysis showed that this scale explains 60.77% of the total variance of the mother figure while 60.77% of the total variance of the father figure. Nevertheless, the results of the factor analysis also revealed that both mother and father figures of the scale consist of 37 items and 5 factors (authoritarian, neglectful, protective, democratic, and dependent) each. When the factor loadings of the scale for both mother and father were assessed it was found that factor loadings of the items were in the range of .56 and .89 for the mother figure while they were in the range of .53 and .83 for the father figure. The coefficient of internal consistency for mother figure (authoritarian = .80, neglectful = .88, protective = .83, democratic = .95, and dependent = .88) and father figure (authoritarian = .73, neglectful = .89, protective = .81, democratic = .95, and dependent = .86) shows that the scale is a reliable measuring tool. It was also found that the adjusted total item correlations calculated for item analysis of father figure were in the range between .47 and .82 while the adjusted total item correlations calculated for item analysis of father figure were in a range between .47 and .86. In the light of these findings it can be said that the Perceived Parental Relationship Behavior Scale which is developed for the first time with this study is a valid and reliable scale to be used in the psychology field.

Keywords: Perceived Parental Relationship Behavior, Validity, Reliability

GİRİŞ

Bireylerin evlilik ilişkilerini seçtikleri eşin kendi ebeveynlerine benzer özelliklere sahip olup olmaması etkileyebilir. Hatta eş seçimi yapmaya çalışan birey kendisine benzer ya da farklı özelliklere sahip birini ararken, anne ve babasına benzer özelliklere sahip bir eş seçme eğilimi de gösterebilir. Dolayısıyla bireyin ebeveynine yönelik ilişki tutumu algısı

¹ Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, eyupcpdr@hotmail.com

² MEB, Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, gonulozis@gmail.com

onun hangi tutuma sahip eş seçeceğinde önemli bir belirleyici olabilir. Örneğin bir kadın babasının annesiyle olan evlilik ilişkisinde otoriter olarak algılıyorsa kendisi de otoriter bir eş seçme eğilimi gösterebilir. Ya da kendisi evlilik ilişkisinde babası gibi otoriter bir tutum sergileyebilir. Bununla birlikte kendisi otoriter tutuma sahipken otoriter tutuma sahip bir eşte seçebilir. Birçok eşte benzer özellikler görüldüğünü iddia eden Buss ve Barnes'ın (1986) takipçileri Rushton ve Nicholson'a (1988) göre, bu benzerliğin ebeveynler ile bireyler arasındaki genetik benzerlikten kaynaklandığını çünkü bireylerin kendi genlerinin hayatta kalmasını garantiye almak için uğraştıklarını belirtmişlerdir. Berezkei (2004) bu yüzden seçilen eşlerin kendi anne ve babalarından her birinin özellikleriyle benzer olduğunu açıklamaktadır. Evrim teorisi de bu görüşü desteklemektedir. Bu teoriye göre eş seçimindeki kriterler, korunma ve genetik değişkenliği desteklemek için önemlidir. Eşler çok net birbirlerine benzerler çünkü bireylerin davranışları kendi genlerinin hayatta kalmasını garantiye almak istemelerine göre düzenlenir (Hamilton ve Maynar- Smith, 1964). Geher (2003) tarafından yapılan bir araştırmada da, bireyin eşinin ebeveynlerinden birine olan benzerliği ile ilişki memnuniyetleri arasında bağlantı olduğuna dair bulgular elde etmiştir.

Gözlemlenen ebeveyn ilişkisinin niteliği bireylerin kendi evlilik ilişkisinin kalitesini ve evlilik ilişkisinde sergileyecekleri tutumu etkileyebilir. Bauer ve Le Doux (2002) eşler kendi ailelerinde anlaşmazlık ve birbirine yabancılaşan bir anne baba ilişkisi gözlemlemişlerse; bu durumda kendileri genellikle yapıcı olmayan eş modelleri olduklarını, bu durumun ise özellikle boşanmalarda sıkça görüldüğünü, kötü ebeveyn ilişkisinin her zaman gelecek nesil için ayrılma ve boşanma riski taşıdığını ve anlaşmazlık yaşayan veya ayrılmış olan ebeveynlerin bu etkiyi güçlendirdiğini vurgulamışlardır. Bu yüzden birçok çift olumsuz örnek teşkil eden kötü işleyen aileler gibi yanlış yapmamaya ve her şeyin en iyisini yapmaya özen gösterebilirler de bu çabalar pek amacına ulaşamadığı belirtilmektedir (Klausmann ve Berner, 2011).

Davies ve Cummings'e (1994) göre çocuklar, eşler arasındaki ilişki sorunlarını (çatışmaları) nasıl çözdüklerine tepki verirler ve onları model alırlar. Dolayısıyla çocukların duyguları ve düşünceleri buna göre şekillenir. Eğer ebeveyn, evlilik ilişkisinde sorunlarını başarılı bir şekilde çözerlerse çocukları da aynı davranışları gösterirler. Bu durum bize ebeveyn ilişkisinde gözlenen ilişki tutumunun, bireyin kendi evlilik ilişkisinde takınacağı ilişki tutumunun belirleyicisi olacağına işaret edebilir. Amato (2001) özellikle boşanmış ailelerin çocukları ebeveynlerin ayrılığından dolayı uzun yıllar etkilendiklerinden, bağlanma sorunu olan ve kendi eşlerine karşı benzer yanlışları yapan kişiler haline geldiklerini belirtmektedir. Çünkü onlar için ebeveynleri her zaman olumsuz kadın ve erkek imajına sahiptir.

Kaiser'e (2004) göre bir çocuğun aile modelini boşanmış veya beraber olan bir ebeveyn modeli şekillendirir. Çocuğun cinsiyet rol modellerini ancak bir aile içinde öğrenebileceği, boşanmış ailelerin çocuklarının mutlu ve sürekli beraberlik gibi bir evlilik şanslarının az olduğu, onların gerekli olan cinsiyet ve eş rollerini kazanamadıkları belirtilmektedir (Guttmann, 1989). Bu durumda eşler arasındaki ilişkiler ebeveynler tarafından etkilendiğinden, onların evlilik ilişkisi sonraki nesiller için bir model teşkil etmektedir (Kaiser, 2004).

Evlilik ilişkisinin niteliği, ebeveyn ve çocukların ruh sağlığının korunması ve ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin kalitesinin artırılabilmesi için oldukça önemli görülmektedir. Evlilik, çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkide önemli bir aracı rolü üstlenmektedir. Bu nedenle çocuğun gözlemediği ebeveyn evlilik ilişkisi çok önemlidir. Evlilikteki uyum ailenin yaşam kalitesini belirlerken aynı zamanda çocuğun gelişimine olumlu katkılar sağlayarak onunda gelecekte kuracağı aile yaşamını pozitif açıdan etkileyebilir. Ebeveynlerin birbirleriyle olan olumsuz ilişkileri tarafları birçok farklı olumsuz açılardan etkileyebileceği gibi evlilik uyumunun bozulması durumunda çocuklarda olumsuz etkilenebilir (Fidanoğlu, 2007). Diğer taraftan çocukların ebeveynleri arasındaki ilişkinin uyumlu olup olmadığına

dair algılarının yüksek olması durumunda, benliklerine ilişkin değerlendirmeleri de olumlu olmakta, eğer algılanan ilişki uyumu olumsuz ise kendilerine ait benlik algısı olumsuz yönde değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2001). Henry ve Holmes (1998) yaptıkları bir araştırmada ebeveynler arası anlaşmazlık yaşanan ailelerin erkek çocukları ile yaşanmayan ailelerinkine göre benlik algıları olumsuz olmaktadır. Kız çocukların da ise benlik algıları olumsuz olmakla birlikte kişisel becerilerine daha az güven duyduklarını tespit etmişlerdir.

Ebeveyn modelleri aynı zamanda eş seçimlerimizi de etkilemekte, evlilikteki ilişkimize de bu yönde etki etmektedir. Ebeveynlerin özellikle eş seçiminin yapılmasında oldukça anlamlı etkisi olmakla beraber; bu durum bireylerin belli kriterlerinin olmasına ve aynı zamanda ilişkilerinin kalitesine de yön vermektedir (Kaiser, 2004). Türk aile yapısında baba ve anne gelecek nesil için örnek teşkil ettiğinden, ebeveynler arasındaki ilişki hem erkek hem kadın ilişkilerinde model ve hem de evlilik ilişkileri için rollerin bilinmesinde örnek teşkil eder (Kağıtçıbaşı ve Sunar 1997).

Bu konuyla ilgili alanda çeşitli kuramlar, farklı bakış açıları sunmaktadır. Psikoanalitik kurama göre kişi kendilerine eş olarak karşı cins ebeveyne benzer kişileri seçerler. Odius kompleksinin çözümlenmesi ancak çocuk karşı cinsteki ebeveyni kendiyile özdeşleştirerek başarır. Bir hipoteze göre ödipal kompleks erkeklerin eş seçimlerinde annelerine benzer kadınlara yöneldiklerini ve kadınların ise babalarına benzer kişileri tercih ettiklerini iddia etmektedir (Roithmayer, 2011). Eğer odius ve elektra kompleksleri uygun biçimlerde çözümlenmezse, bu kişiler bilinçdışı tabular edinerek eşleriyle doyun bir cinsel hayatı yaşayamazlar (akt, Kantarcı 2009). Özetle psikoanalitik kuram açısından evlilik ilişkisi ele alındığında bireylerin erken dönem yaşantılarının evlilik ilişkileri üzerinde ve eş seçiminde önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Diğer bir ifadeyle birey çocukluk dönemlerinde ebeveynde gözlemlemiş olduğu tutum ve davranışları evlilik ilişkisinde eşine karşı sergileyebilir ya da bu tutum ve davranışları sergileyebileceği eş seçimde bulunabilir.

Bağlanma teorisi de erken dönemlerdeki eğitimcilerin veya yetiştirmede sorumlu olan bireylerle olan ilişkilerin, ileriki yaşlarda davranışları etkilediğini iddia etmektedir. Bowlby (1969) üç farklı bağlanma stilinden bahsetmektedir; güvenli bağlanma, güvensiz-çekinceli bağlanma ve güvensiz-belirsiz bağlanma. Bağlanma teorisine göre; erken yaşlarda bakım veren kişiyle kurulan ilişkinin, yetişkinlik döneminde kurulan ilişkilerdeki bağlanma türünü etkilemesidir. Bireyler kendi ebeveynlerden birine gösterdikleri bağlanma türüne benzer eşler ararlar (Roithmayer, 2011). Collins ve Read'e (1990) göre ilginç olan erkeklerin babalarını algılayış biçimi eşleriyle bağlanma biçimlerinden ilişkisizdir. Kadınlar için bu durum tam tersi olmaktadır; onların babalarını algılayış eşlerine bağlanma kalitesiyle aynı olmaktadır. Oriben, Margolin ve John'a (1995) göre, ebeveynler arası anlaşmazlık artıka çocuk ve anne baba ilişkisi etkilenmekte, çocuğun bu durumda güvenli bağlanmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü ebeveynlerin bu durumda çocuğa olan destekleri azalmaktadır. Sosyal öğrenme kuramında da çocuk tarafından gözlemlenen ebeveyn evlilik ilişkisine yönelik davranışlar çocuğun kendi davranışları üzerinde büyük etkisinin olduğu ve kişinin eşine karşı sergilemiş olduğu uyumsuz davranışları ebeveyninden gözlem yoluyla öğrendiği savunulmaktadır (Bandura, 1979). Henderson (2003)'de ilişkilere yönelik olumsuz davranış kalıplarının ebeveynlerde gözlemlenen olumsuz davranışların gözlemlenmesinden dolayı geliştiğini belirtmektedir.

Ebeveyn ilişki tutumu bireyin yetiştirilmesinden tutunda ileride beraber olacağı kişiye kendi ailesinde var olan anne ve baba ilişki tutumlarını, duygu ve düşüncelerini ya da davranış biçimlerini yansıtmaktadır. Çünkü ebeveyn ilişki tutumları bir ailenin iklimini oluşturmaktadır (Brücher, 2011). Evliliğin doyuma ulaşmasında, psikolojik açıdan kendini iyi hissetme ve aile içerisindeki bireylerin mutlu olabilmelerinde, kişinin kendi ailesi içerisinde olumlu bir evlilik ilişkisini algılayış biçimiyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin eş seçimlerinde annelerine benzer kadınlara yöneldiklerini ve kadınların ise babalarına benzer kişileri tercih ettikleri iddia edilmektedir (Roithmayer, 2011). Bu durumda

anne ve babanın evlilik ilişkisindeki rolü gözden kaçırılmamalıdır. Eş seçimlerimiz, eşimizle olan ilişki tutumumuz ve ilişkimizin devamlılığı açısından incelendiğinde ebeveynlerimizin ilişkisindeki tutumları algılayışımız önemli bir yer tutmaktadır. Literatür incelendiğinde algılanan ebeveyn ilişkisi; eş seçimi, benzerlik teorileri, model alma ve benlik saygısı gibi konularla ilişkilendirilmiş, kavramın tanımıyla ilgili herhangi bir çalışma olmadığı anlaşılmıştır. Algılanan ebeveyn evlilik ilişkisiyle ilgili deneysel çalışma yapılmamıştır. Kişilerin evliliğinde ebeveyn ilişki tutumları düzeylerinin etkisi tespit edilebilirse, ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli önleme çalışmaları planlanabilecektir. Yapılan incelemeler sonucunda alanyazında bugüne kadar yurtiçinde ve yurtdışında bireylerin algılanan ebeveyn evlilik ilişkisini belirlemeye yönelik geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış herhangi bir ölçme aracının bulunmadığı görülmüştür. Bundan dolayı bu çalışmanın amacı, bireylerin algılanan ebeveyn evlilik ilişkisinin geçerli ve güvenli bir biçimde değerlendirilebilecek bir ölçme aracı geliştirmektir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, İstanbul'un Beylikdüzü İlçesi'nde yaşayan evli, bekâr ve araştırmaya katılmak isteyen bireylerden oluşmuştur. Araştırmaya katılan 209 evli bireyden 122'si (%58) kadın, 87'si erkek olup 123'ü evli, 12'si boşanmış, 9'u beraber yaşıyor ve 65'i bekârdır. Ayrıca, yaşları 16 ile 67 arasında değişmektedir.

İşlem

Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeği'nin geliştirilmesi için gerekli olan madde havuzunu oluşturmak için öncelikle ilgili alanyazında yer alan konu ile ilgili araştırmalar taranmış ve uzman görüşleri alınmıştır. Ayrıca, evli bireylere ebeveyn ilişki tutumu kavramı ile ilgili açık uçlu sorular sorularak onların bu konudaki düşünceleri ve algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Alanyazın taraması, uzman görüşleri ve evli bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda edinilen izlenimler doğrultusunda ebeveyn ilişki tutumu ile ilgili toplam 68 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur.

Ölçeğin kapsam geçerliğini belirlemek için oluşturulan 68 maddelik madde havuzunda yer alan maddelerin ebeveyn ilişki tutumu algısını ölçüp ölçmeyeceğine yönelik uzman görüşlerini almak için, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında iki ve evlilik ve aile danışmanlığı alanında üç uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Bu ilgili uzmanlar tarafından maddelerin, bireylerin ebeveyn ilişki tutumu algılarını yansıtmadıkları değerlendirilmiş ve maddeler üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak ölçeğin ön deneme formu oluşturulmuştur. Deneme formu oluşturulan ölçek, 13 bireye uygulanmış ve ölçek maddeleriyle ilgili detaylı düşüncelerini alabilmek için yüz yüze görüşme yapılmıştır. Ölçeğin deneme formunun uygulandığı bireylerin ve akademisyenlerin, ölçek sorularının anlaşılabilirliği, cevaplama şekli, niteliği, yönergesi, kullanışlılığı, sorulardan ne anlaşıldığı, amaca uygunluğu hakkındaki görüşleri değerlendirmeye alınmıştır. Bu görüşler ışığında ölçeğin ön deneme formunda gerekli düzeltmeler yapılarak son şekli oluşturulmuştur. Bu değişikliklerden sonra ölçek çalışma grubuna uygulanmıştır. Ölçek formunda yer alan maddeler katılımcılar tarafından derecelendirilirken her bir maddenin annenin ebeveyn ilişki tutumuna ve babanın ebeveyn ilişki tutumuna yönelik ayrı ayrı derecelendirilmesi istenmiştir.

Ölçek geliştirme çalışmalarında, ölçeğin geçerliliğini belirlemek için yapı geçerliği ve kapsam geçerliğinin ve güvenilirliği için de Cronbach Alpha formülünün kullanılabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca, madde analizi için ölçek maddelerine ilişkin elde edilen düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının incelenebileceği belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2010; Spahi, Yurtkoru, & Çinko, 2008). Bu çerçevede ilk defa bu çalışmada geliştirilmeye

çalışılan ebeveyn ilişki tutumu algısı ölçeğinin kapsam geçerliği için uzman görüşleri alınmış, yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde temel bileşenler faktör çözümlemesi ile varimax döndürülmüş faktör çözümlemesi teknikleri kullanılmıştır. Ölçeğin faktör yapısı anne ve baba açısından iki ayrı açımlayıcı faktör analizi yapılarak belirlenmiştir. Ölçeğin uygun faktör sayısını belirlemek için çizgi grafiği (scree plot), kaiser kriteri ve faktör çözümlemesinin sonuçları değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha formülü kullanılmış ve madde analizi için de ölçek maddelerine ilişkin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları incelenmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri için SPSS 20 programı kullanılmıştır.

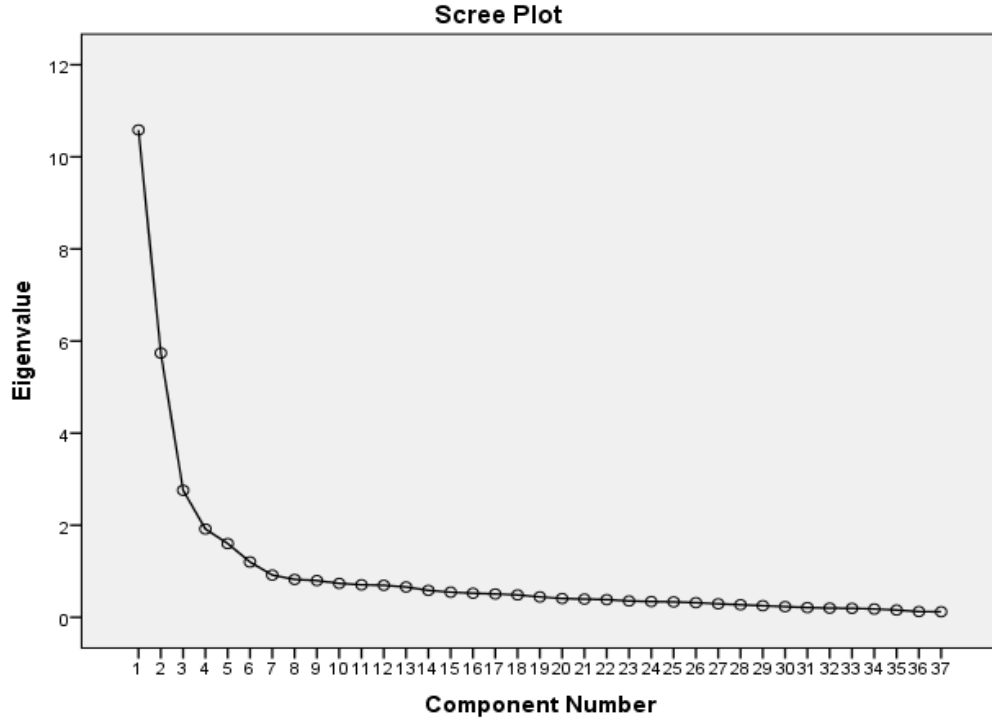
BULGULAR

Yapı Geçerliği

Açımlayıcı Faktör Analizi. Açımlayıcı faktör analizine verilerin uygun olması için KMO değerinin .60'dan yüksek ve Barlett testinin anlamlı çıkması gerektiği belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2010). Ayrıca araştırmacıların bir yapıyı daha az faktör ile açıklayabilmek için düşük faktör ağırlığına sahip olan soruları analizden çıkarabilecekleri ve çizgi grafiğine göre de ölçeğin faktör yapısının yordayabileceği belirtilmektedir (Spahi ve diğerleri, 2008; Büyüköztürk, 2010). Ölçek geliştirme çalışmasına yönelik alanyazında olan bu görüşler dikkate alınarak ölçeğin anne ve baba formuna ait faktör yapısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Ebeveyn İlişki Tutumu Ölçeği Anne Formunun Açımlayıcı Faktör Analizi. Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı ölçeğinin anneye yönelik olan formunun faktör yapısını belirlemek için kullanılan veriler için yapılan analiz sonucunda KMO örneklem uygunluk katsayısı .89, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 4741.399 ($p < .001$) bulunmuş ve ölçek maddelerinin faktör analizine tabi tutulabileceği görülmüştür. Ebeveyn ilişki tutumu algısı ölçeğinin anne formu için yapılan ilk analizde faktör özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %68.51'ini açıklayan 12 faktör ortaya çıkmıştır. Ancak analiz sonucu incelendiğinde bazı maddelerin faktör yüklerinin düşük olduğu, bazı maddelerin herhangi bir faktörle ilişkilendirilemediği ve bazı maddelerinde birden fazla faktör altında yer aldığı görülmüştür. Ayrıca, Şekil 1'deki çizgi grafiği incelendiğinde ölçeğin 5 faktöre indirgenebileceği görülmektedir. Bu bağlamda, faktör yükü düşük olan, birden fazla faktörde yer alan, herhangi bir faktörle ilişkilendirilemeyen ve tek maddeden oluşan faktörlerin silinmesi ve çizgi grafiğinin yorumlanması sonucu yapılan son analizde toplam varyansın %60.77'sini açıklayan 37 maddenin 5 faktörde toplandığı görülmüştür.

Bu sonuçlardan hareketle ölçeğin 37 maddeli ve 5 faktörlü olarak kabul edilmesi uzman görüşleri de alınarak kararlaştırılmıştır. Ölçeğin maddeleri anneye yönelik formu açısından açımlayıcı faktör analizine tabi tutulduğunda elde edilen Tablo 1'deki faktör yükleri incelendiğinde ölçeğin birinci faktörü olan "otoriter tutum" un toplam varyansın %6.18'unu açıkladığı ve faktör yüklerinin .76 ile .89 arasında değiştiği, ikinci faktör olan "ilgisiz tutum" un toplam varyansın %12.66'sını açıkladığı ve faktör yüklerinin .59 ile .79 arasında değiştiği, üçüncü faktör olan "koruyucu tutum" un ise toplam varyansın %8.26'sını açıkladığı ve faktör yüklerinin .56 ile .73 arasında değiştiği, dördüncü faktör olan "demokratik tutum" un toplam varyansın %22.24'ünü açıkladığı ve faktör yüklerinin .71 ile .85 arasında değiştiği ve son olarak beşinci faktör olan "bağımlı tutum" un toplam varyansın %11.42'sini açıkladığı ve faktör yüklerinin .68 ile .80 arasında değiştiği bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulgular ve analiz sonucu elde edilen ölçeğin maddelerinin faktör yükleri Tablo 1'de sunulmuştur.

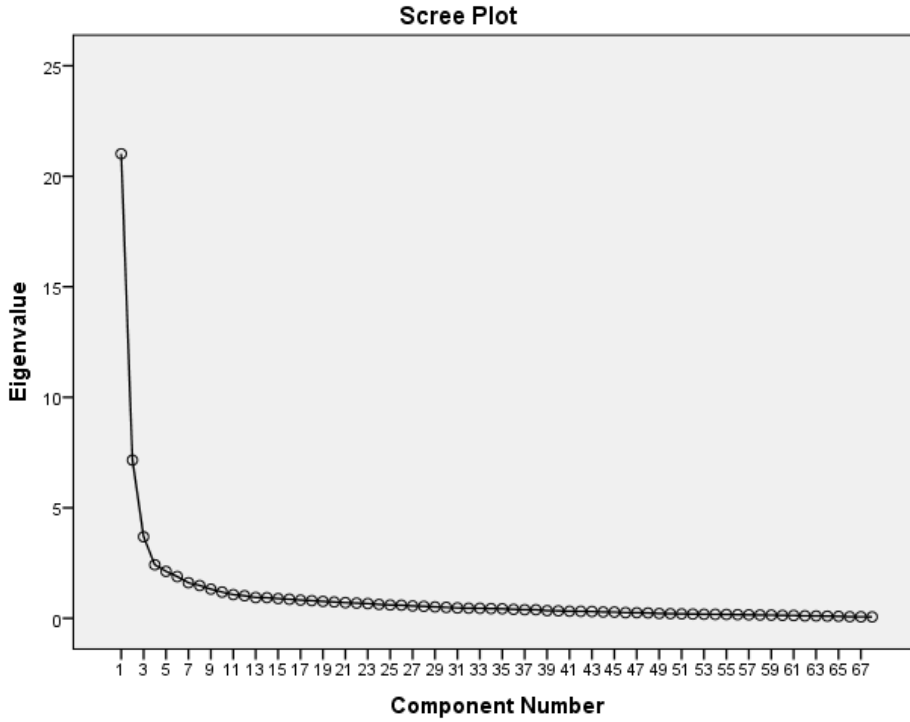
Şekil 1. Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeği Anne Formuna İlişkin Çizgi Grafiği

Tablo 1. Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı ölçeğinin Anne Formuna İlişkin Faktör Yükleri, Özdeğerler, Açıklanan Varyans Yüzdeleri

Madde No	Tutumlar				
	Otoriter	İlgisiz	Koruyucu	Demokratik	Bağımlı
1	.76				
2	.89				
3	.80				
4		.59			
5		.63			
6		.70			
7		.69			
8		.80			
9		.73			
10		.66			
11		.71			
12		.73			
13			.56		
14			.59		
15			.58		
16			.69		
17			.70		
18			.73		
19				.80	
20				.74	
21				.76	
22				.85	
23				.82	
24				.75	
25				.80	
26				.73	
27				.71	
28				.77	
29				.80	
30				.75	
31					.71
32					.70
33					.75
34					.80
35					.77
36					.72
37					.68
Özdeğer (Eigenvalue)	1,60	5,74	1,92	10,58	2,76
Varyans (%)	6,18	12,67	8,26	22,24	11,42

Ebeveyn İlişki Tutumu Ölçeği Baba Formunun Açıklayıcı Faktör Analizi. Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı ölçeğinin babaya yönelik olan formunun faktör yapısını belirlemek için kullanılan veriler için yapılan analiz sonucunda KMO örneklem uygunluk katsayısı .90, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 10242,350 ($p < .001$) bulunmuş ve ölçek maddelerinin faktör analizine tabi tutulabileceği görülmüştür. Ebeveyn ilişki tutumu algısı ölçeğinin baba formu için yapılan ilk analizde faktör özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %67.63'ini açıklayan 12 faktör ortaya çıkmıştır. Ancak analiz sonucu incelendiğinde anne formunda olduğu gibi bazı maddelerin faktör yüklerinin düşük olduğu, bazı maddelerin herhangi bir faktörle ilişkilendirilemediği ve bazı maddelerinde birden fazla faktör altında yer aldığı görülmüştür. Ayrıca, Şekil 2'deki çizgi grafiği incelendiğinde ölçeğin 5 faktöre indirgenebileceği görülmektedir. Bu bağlamda, faktör yükü düşük olan, birden fazla faktörde yer alan, herhangi bir faktörle ilişkilendirilemeyen ve tek maddeden oluşan faktörlerin silinmesi ve çizgi grafiğinin yorumlanması sonucu yapılan son analizde toplam varyansın %60.07'sini açıklayan 37 maddenin 5 faktörde toplandığı görülmüştür.

Bu sonuçlardan hareketle ölçeğin 37 maddeli ve 5 faktörlü olarak kabul edilmesinin faktörlere isim verilmesi açısından da anlamlı olacağı uzman görüşleri de alınarak kararlaştırılmıştır. Ölçeğin maddeleri anneye yönelik formu açısından açımlayıcı faktör analizine tabi tutulduğunda elde edilen Tablo 1’deki faktör yükleri incelendiğinde ölçeğin birinci faktörü olan “otoriter tutum” un toplam varyansın %5.55’ini açıkladığı ve faktör yüklerinin .73 ile .79 arasında değiştiği, ikinci faktör olan “ ilgisiz tutum” un toplam varyansın %13.30’unu açıkladığı ve faktör yüklerinin .59 ile .77. arasında değiştiği, üçüncü faktör olan “koruyucu tutum” un ise toplam varyansın %7.97’sini açıkladığı ve faktör yüklerinin .53 ile .68 arasında değiştiği, dördüncü faktör olan “demokratik tutum” un toplam varyansın %22.51’ini açıkladığı ve faktör yüklerinin .72 ile .82 arasında değiştiği ve son olarak beşinci faktör olan “bağımlı tutum” un toplam varyansın %10.73’ünü açıkladığı ve faktör yüklerinin .60 ile .79 arasında değiştiği bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulgular ve analiz sonucu elde edilen ölçeğin maddelerinin faktör yükleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeği Baba Formuna İlişkin Çizgi Grafiği

Tablo 2. Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı ölçeğinin Baba Formuna İlişkin Faktör Yükleri, Özdeğerler, Açıklanan Varyans Yüzdeleri

Madde No	Tutumlar				
	Otoriter	İlgisiz	Koruyucu	Demokratik	Bağımlı
1	.79				
2	.77				
3	.73				
4		.69			
5		.75			
6		.75			
7		.61			
8		.77			
9		.75			
10		.65			
11		.73			
12		.59			
13			.68		
14			.53		
15			.65		
16			.65		
17			.67		
18			.53		
19				.79	
20				.78	
21				.80	
22				.79	
23				.77	
24				.79	
25				.80	
26				.73	
27				.74	
28				.82	
29				.72	
30				.76	
31					.60
32					.68
33					.76
34					.78
35					.79
36					.66
37					.69
Ozdeğer (Eigenvalue)	1,63	5,08	1,67	11,23	2,68
Varyans (%)	5,55	13,30	7,97	22,51	10,73

Güvenirlilik

Ölçeğin güvenirliliğini belirlemek için ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı kullanılmıştır. Tablo 3'te görüldüğü gibi, ölçeğin anne formunun boyutlarının güvenirlilik katsayıları incelendiğinde; otoriter için .80, ilgisiz için .88, koruyucu için .83, demokratik için .95, bağımlı için .88 olduğu görülmektedir. Baba formunun boyutlarının güvenirlilik katsayıları incelendiğinde; otoriter için .73, ilgisiz için .89, koruyucu için .81, demokratik için .95, bağımlı için .86 olduğu görülmektedir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen en düşük güvenirlilik düzeyinin .60 olduğu (Flynn, Schroeder ve Sakakibara, 1994) dikkate alınır, ölçeğin faktörlerine ilişkin güvenirlilik düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir. Alpha katsayılarına bakıldığında ölçeğin güvenirlilik açısından kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir ($p < 001$). Güvenirlilik analizine ilişkin sonuçlar tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeği Faktörlerinin Güvenirlik Analizine İlişkin Bulgular

Faktörler	Otoriter	İlgisiz	Koruyucu	Demokratik	Bağımlı
Anne Formu	.80	.88	.83	.95	.88
Baba Formu	.73	.89	.81	.95	.86

Madde Analizi

Ölçeğin madde analizi için düzeltilmiş madde toplam korelasyonları incelenmiştir. Yapılan analiz sonucu ölçeğin maddelerinin düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının; anne formunun otoriter alt boyutu için .60 ile .71 arasında, ilgisiz alt boyutu için .58 ile .70 arasında, koruyucu alt boyutu için .47 ile .71 arasında, demokratik alt boyutu için .71 ile .86 arasında, bağımlı alt boyutu için .63 ile .71 arasında sıralandığı görülmüştür.

Tablo 4. Ebeveyn İlişki Tutumu Ölçeğinin Anne Formuna İlişkin Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları

Maddeler	Otoriter	İlgisiz	Koruyucu	Demokratik	Bağımlı
1	.60				
2	.71				
3	.64				
4		.60			
5		.66			
6		.67			
7		.59			
8		.70			
9		.65			
10		.61			
11		.60			
12		.58			
13			.57		
14			.47		
15			.52		
16			.65		
17			.68		
18			.71		
19				.80	
20				.75	
21				.74	
22				.86	
23				.82	
24				.77	
25				.77	
26				.73	
27				.71	
28				.76	
29				.78	
30				.72	
31					.65
32					.66
33					.71
34					.70
35					.66
36					.63
37					.63

Ölçeğin maddelerinin düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının; baba formunun otoriter alt boyutu için .53 ile .57 arasında, ilgisiz alt boyutu için .53 ile .75 arasında, koruyucu alt boyutu için .47 ile .70 arasında, demokratik alt boyutu için .64 ile .82 arasında, bağımlı alt boyutu için .57 ile .67 arasında sıralandığı bulunmuştur. Madde analizine ilişkin sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Ebeveyn İlişki Tutumu Ölçeğinin Baba Formuna İlişkin Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları

Maddeler	Faktörler				
	Otoriter	İlgisiz	Koruyucu	Demokratik	Bağımlı
1	.55				
2	.57				
3	.53				
4		.63			
5		.75			
6		.69			
7		.52			
8		.69			
9		.66			
10		.59			
11		.70			
12		.53			
13			.58		
14			.49		
15			.47		
16			.56		
17			.70		
18			.63		
19				.80	
20				.81	
21				.81	
22				.82	
23				.80	
24				.81	
25				.77	
26				.74	
27				.73	
28				.79	
29				.64	
30				.77	
31					.59
32					.64
33					.66
34					.66
35					.67
36					.57
37					.64

TARTIŞMA

Bu araştırmada evli bireylerin ebeveyn ilişki tutumu algılarını ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirilmeye ve bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizi sonuçları incelenmeye çalışılmıştır. Geçerlik analizi için yapı geçerliği ve kapsam geçerliği yöntemleri kullanılmıştır. Bu süreç içinde kapsam geçerliği için başvurulan uzman görüşleri doğrultusunda ölçek için geliştirilen maddeler üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve hangi maddelerin hangi alt boyutta yer alabileceği konusunda görüşleri alınmıştır. Yapı geçerliği için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucu elde edilen faktörler ile bu uzman görüşleri karşılaştırılmış ve bir tutarlılığın olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle uzmanların belirlediği faktörler ve o faktörlerle ilişkili maddeler ile açımlayıcı faktör analizi sonucu elde edilen faktörler ve bu faktörler altında çıkan maddelerin benzer olduğu görülmüştür. Araştırmada geliştirilmeye çalışılan ölçeğin yapılan analizler sonucu 37 madde ve bu maddelerin yer aldığı 5 faktörden oluştuğu ve bu faktör yapısı ile yapı geçerliğinin sağlandığı görülmüştür.

Büyüköztürk (2010)'a göre yeni geliştirilen bir ölçeğin yapı geçerliğinin sağlanabilmesi yapı geçerliğini belirlemek için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda

elde edilen yapının açıkladığı toplam varyansın %41'in üzerinde olmasının ve faktörler altında yer alan maddelerin faktör yüklerinin .32'nin üzerinde olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için yapılan AFA sonuçları bu bağlamda incelendiğinde ölçeğin maddelerinin faktör yüklerinin .50'nin üzerinde olduğu ve anne formunun toplam varyansın %60.77'sini ve baba formunun toplam varyansın %60.07'sini açıkladığı görülmektedir. Sonuç olarak Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeği'nin yapı geçerliği için yapılan AFA sonucunda elde edilen faktörlere ilişkin açıklanan varyans yüzdelerinin ve ölçeğin faktörleri altında yer alan maddelere ilişkin faktör yüklerinin yapı geçerliği açısından yeterli olduğu düşünülebilir. Ayrıca, yapı geçerliğinin bir diğer göstergesi olan iç tutarlılık katsayılarının da (Anastasi & Urbina, 1997; Büyüköztürk, 2010; Dağ, 2005) yüksek olması dikkate alındığında ölçeğin ebeveyn ilişki tutumu algısını ölçmeye yönelik geçerli bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Geçerlik ve güvenilirlik analizlerine ilişkin bu sonuçlar ölçeğin kullanıma hazır olduğunu göstermektedir.

Ebeveyn İlişki Tutumu Algısı Ölçeğinin faktör analizi sonucu elde edilen faktör yüklerinin iç tutarlılık katsayılarının yüksek olması nedeniyle, kültürümüzde ve ilgili alanyazında kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, yalın olarak belirlenmiş boyutları olan, kendini rapor etme esasına dayalı, cevaplaması kolay, bireylerin ebeveyn ilişki tutumu algılarını ölçmek için uygun bir ölçeğin bu çalışmayla geliştirilerek kullanıma hazır hale getirilmesiyle ilgili alanyazına önemli katkılar sağlandığı düşünülmektedir.

İlk defa bu çalışmada geliştirilmeye çalışılan ebeveyn ilişki tutumu ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek için yapılan analizler sınırlı çalışma grubundan toplanan veriler üzerinden yapılmıştır ve kesitsel olarak yapılan bir çalışmadır. Ayrıca çalışma grubu sosyodemografik açıdan incelendiğinde ülkemizde farklı etnik yapıları kapsamadığı görülmektedir. Bu durum araştırmada geliştirilmeye çalışılan bu ölçeğin daha geniş bir örnekleme farklı sosyodemografik özelliklere sahip örneklerde uygulanıp tekrar geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Ölçek geliştirme bir süreci gerektirdiği için ölçeğin farklı örneklerde ve farklı zamanlarda tekrar tekrar uygulanarak psikometrik özelliklerinin incelenerek revize edilmesi ölçeğin ölçme gücüne önemli katkılar sağlayabilir. Ayrıca alanyazındaki gelecekte yapılacak ölçeğin ölçtüğü özellikle ilgili yapılacak diğer çalışmalarda ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenerek rapor edilmesi bu ölçeğin geliştirme çalışmasına ve diğer araştırmalara ışık tutabilir ve yol gösterici olabilir. Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliği için test-tekrar test yapılmamıştır. Gelecek araştırmalarda ölçeğin güvenilirliği test-tekrar test tekniği de kullanılarak sınırlanabilir. Ayrıca, bu araştırmada ölçeğin benzer yapıları ölçen diğer ölçeklerle olan uyum geçerliği incelenmemiştir. Bu nedenle ölçeğin uyum geçerliğini belirlemek amacıyla, ebeveyn ilişki tutumu ile ilgili olabilecek diğer yapıları ölçen, geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerle bu araştırmada geliştirilen ölçek arasındaki ilişkiler incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Amato, P.R. (2001). Children of divorce in the 1990s. An update of the Amato and Keith (1991) Meta Analysis. *Journal of Family Psychology*, 15, 355-370
- Anastasi, A., & Urbina, S. (1997). *Psychological testing*. NJ: Prentice-Hall.
- Bauer, J. (2002). *Das Gedächtnis des Körpers. Wie Beziehungen und Lebensstile unsere Gene Steuern*. Frankfurt: Eichborn
- Berezkei, T. & Gyuris, P. & Weisfeld, G. E. (2004). Sexual imprinting in human mate choice. *Proceeding of the Royal Society*, 29 (4), 1129-1134 (Hrsg), Traumpartner. Evolutionspsychologischer Aspekte der Partnerwahl (16-18). Berlin: Springer
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*. New York: Basic Books
- Buss, D. (2004). *Die Evolution des Begehrens. Geheimnisse der Partnerwahl*. Hamburg: Kabel
- Buss, D. M. & Barnes, M. (1986) Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 559-570
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Collins, N. L. & Reis, S. J. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (4), 644-663
- Dağ, İ. (2005). Psikolojik test ve ölçeklerde geçerlik ve güvenirlik. *Psikiyatri Psikoloji Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 17-23.
- Davies, P. & Cummings E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116, 387-411.
- Fidanoğlu, O. (2007). Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyo-demografik değişkenler açısından karşılaştırılması. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Bilim Dalı: İstanbul.
- Flynn, B., Schroeder, R., & Sakakibara, S. (1994). A framework for quality management research and an associated measurement instrument. *Journal of Operations Management*, 11, 339-366. [http://dx.doi.org/10.1016/S0272-6963\(97\)90004-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0272-6963(97)90004-8)
- Gottman, J. M., & Silver, N. (2000). *Die 7 Geheimnisse der glücklichen Ehe* München: Schröder
- Henderson, A. D., Thomas, V. S., and Horne, A. M. (2003). Mothers and Sons: A Look at the Relationship Between Child Behavior Problems, Marital Satisfaction, Maternal Depression, and Family Cohesion. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 11(1). 33-41.
- Kağıtçıbaşı, Ç. & Sunar, D. (1997). *Familien in verschiedenen Kulturen* hrsg. Von Bernard Nauck und Ute Schönplugh- Stand: 19. August 1997.- Stuttgart: Enke.
- Kaiser, P (1989). *Familienerrinnerungen- Zur Psychologie der Mehr generationsfamilie*. Heidelberg: Asangerund www.uni-vechta.de
- Kaiser, P (2004). *Der Einfluss der Herkunftsfamilien auf die Partnerschaft*. 11, 1-8.
- Kantarci, D. (2009). *Evlilikte bireylerin bağlanma stillerine göre aldatma eğilimleri ve çatışma yönetim biçimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Klussmann, D., & Berner, W. (2011). Veränderungen weiblicher Partnerpräferenzen im Menstruationszyklus. *Zeitschrift für Sexualforschung*, 2011, 24(2), 170-186
- LeDoux, J. (2003). *Das Netz der Persönlichkeit. Wie unser Selbst entsteht*. Düsseldorf: Patmos
- Roithmayer, K. (2011). *Der Einfluss des gegengeschlechtlichen Elternteils auf die spätere Partnerwahl bei Frauen*. Diplomarbeit. Universität Wien.
- Rushton, J. P., & Nicholson, I. R. (1988). *Genetische Ähnlichkeit. Partnerwahl und Partnerschaft. Formen und Grundlagen partnerschaftlicher Beziehungen* Göttingen: Hogrefe
- Yılmaz A. (2001). Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1(4), 1-10.

Development of Perceived Parental Relationship Behavior Scale and Its Psychometric Properties

Summary

INTRODUCTION

The fact that a person chosen by an individual as a spouse shares similar characteristics with that individual's parents may affect the marital relationship between two people. It is even possible for an individual to have the tendency to choose a spouse sharing similar characteristic with his/her parents when looking for a person sharing similar characteristics with himself/herself, or vice versa. On the other hand, he/she might choose an authoritarian spouse while he/she is also of an authoritarian character. According to Rushton and Nicholson (1988), advocates of Buss and Barnes (1986) who claimed that many spouses exhibit similar characteristics, the similarity between individuals and their parents is a result of genetic affinity as individuals strive for ensuring their genes to survive through passing them on. Bereczkei (2004) further explains that the spouse one chooses shows resemblance with each one of his/her parents.

According to Davies and Cummings (1994) children in a family react to how their parents solve their relationship problems (conflicts) and take them as a model. Thus, emotions and thoughts of the children take form accordingly. Children will adopt the same pattern when their parents are able to solve their marital relationship problems successfully. This might indicate that an individual's behavior in his/her marital relationship will depend on the behavior observed in their parents' marital relationship.

It is widely believed that marital satisfaction is in close relation with an individual's positive perception of his/her parents' marital relationship in order for an individual to feel psychologically good about himself/herself and for the members of a family to be happy. It was reported that men tend to prefer women who resemble their mothers while women tend to prefer people who resemble their fathers (Roithmayer, 2011). Therefore, the role parents play in a marital relationship should be taken into consideration. In this context, our perception of the relationship behavior of our parents plays an important role in our choice of spouse, our relationship behavior and the relationship continuity. Literature review revealed that there are no studies analyzing the relation between the perceived parental relationship and subjects such as choice of spouse, similarity theories, taking parents as a model and self-esteem.

PURPOSE

The purpose of this study is to develop a measuring tool in order to evaluate the perceived paternal-marital relationship behavior.

METHOD

Specialists were sought for their advice on the content validity of the scale developed and AFA was conducted for the structural validity. Cronbach's Alpha was used in order to establish the reliability of the scale and corrected item total correlations of the items of the scale were analyzed for the item analysis.

FINDINGS

The results of the AFA revealed that both mother and father figures of the scale consist of 37 items and 5 factors (authoritarian, neglectful, protective, democratic, and dependent) each. When the factor loadings of the scale for both mother and father figures

were assessed, it was found that factor loadings of the items were sorted between .56 and .89 for the mother figure while they were sorted between .53 and .82 for the father figure. The coefficient of internal consistency for mother figure (authoritarian = .80, neglectful = .88, protective = .83, democratic = .95, and dependent = .88) and father figure (authoritarian = .73, neglectful = .89, protective = .81, democratic = .95, and dependent = .86) indicates that the scale is a reliable measuring tool.

DISCUSSION and CONCLUSIONS

The factors obtained from the Exploratory Factor Analysis conducted for the structural validity were compared with the specialist opinion which revealed a consistency in the results. According to Büyüköztürk (2010) the total variance of the structure obtained as a result of the exploratory factor analysis needs to be higher than 41% and the factor loadings of the items listed under the factors need to be higher than .32 in order to establish the structural validity of a newly developed scale. In this context, according to the AFA results of the study, the factor loadings of the items of the scale were higher than .50 while mother figure accounted for 60.77% of the total variance and father figure accounted for 60.07% of the total variance. In the light of these findings, it can be said that the variance percentages and factor loadings of the items obtained from the AFA were sufficient for the structural validity.

The analyses conducted in order to determine the validity and reliability of the parental relationship behavior scale developed for the first time with this study involved data collected from a limited sample size and it is a cross-sectional study. Nevertheless, it was found that the sample was not representative of different ethnicities living in Turkey when the socio-demographic characteristics of the sample were evaluated. For this reason, the scale attempted to be developed in this study needs to be tested on samples with diverse socio-demographic characteristics and its validity and reliability analyses need to be assessed again. As developing a scale is a process, assessment and revision of the psychometrics using different samples in different periods of time may contribute to the measuring capacity of the scale. Test-retest method was not employed in this study for reliability purposes. Future research might consider the test-retest method in order to test the reliability of this scale. Nevertheless, it would be rewarding to investigate the relationship between the scale developed in this study and other reliable scales which measure other structures which may be related with perceived parental relationship behavior in order to establish the consistency of the scale.